

СТЕПАНЕНКО А. С.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри кримінального процесу

СПІВВІДНОШЕННЯ СТАНДАРТУ ДОКАЗУВАННЯ «ПОЗА РОЗУМНИМ СУМНІВОМ» ТА ВНУТРІШНЬОГО ПЕРЕКОНАННЯ

Вводячи концепцію стандартів доказування та стандарту доказування “поза розумним сумнівом” у вітчизняне кримінальне процесуальне законодавство, зокрема, та ставлячи за мету [1, Пара. 5.9] подальше впровадження такої концепції шляхом формалізації у сфері цивільного, господарського та адміністративного судочинства, вона стикається з вже існуючим положенням про “*внутрішнє переконання*” як критерію прийняття рішень судом. При чому даний критерій є єдиним для усього процедурного права України, тобто має міжгалузевий характер та має приблизно одну форму – суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному та неупередженому дослідженні усіх обставин справи (доказів), керуючись законом, цим же повинні керуватися і присяжні у кримінальному провадженні. Тобто суб’єкт прийняття рішення (СПР) повинен прийняти рішення, якщо після такого дослідження у нього сформувалося, чи не сформувалося (в залежності від рішення, що приймається) внутрішнє переконання у існуванні чи відсутності певних обставин, фактів.

Внутрішнє переконання можна розглядати як:

1) складову принципу вільної оцінки доказів, за якої СПР при оцінці доказів керується своїм внутрішнім переконанням і є вільним від законодавчих приписів та впливу учасників процесу чи, наприклад, політичних, релігійних, етичних, моральних настанов. Хоча, звісно, суддя не є абсолютно вільним у оцінці доказів, як то допустимості, де кримінальне процесуальне законодавство встановлює чіткі межі та вимоги до такої характеристики доказів; теж саме стосується і належності, яка хоча і не містить законодавчих приписів (за винятком предмету доказування та конкретних обставин, що складають склад злочину), тим не менше, підкоряється законам логіки, науковим дослідженням, в тому числі і положенням криміналістичної техніки та методики. Вплив учасників, також неможливо обмежити, хоча б в силу того, що під час судового провадження вони не лише надають докази, але й висувають свою версію події минулого, підкріплюючи її своїми аргументами, тобто є інтерпретацією наявних під час судового розгляду доказів чи їх відсутності. Політичні, релігійні, етичні та/чи моральні чинники, звісно, не повинні впливати на СПР, який повинен керуватися лише

законом та доказами, можливо забезпечити лише формально і стверджувати, що суддя є вільним від такого впливу доволі проблематично;

2) результат оцінки, у результаті якої у СПР повинно сформуватися “внутрішнє” переконання в існуванні чи не існуванні певних фактів, обставин, наприклад у винуватості особи (осіб) у певному діянні. При чому, варто зазначити, що в силу дії презумпції невинуватості, внутрішнє переконання у невинуватості особи не є обов’язковим, хоча і може мати місце. Тобто СПР повинен досягти почуття переконання, бути переконаним у достатності наявних доказів, які свідчать про достовірність чи недостовірність обвинувачення.

І саме в розрізі оцінки достатності зібраної сукупності доказів СПР за його внутрішнім переконанням вступає в дію концепція стандарту доказування “поза розумним сумнівом” як критерію визначення достатності доказів. В рамках прийняття рішення про винуватість особи, внутрішнє переконання судді, присяжного повинно доповнятися вимогою щодо відсутності розумних сумнівів, щодо винуватості конкретної особи. Тобто введенням формулювання, щодо відсутності розумних сумнівів, ми намагаємося формалізувати внутрішнє переконання, зробити його більш об’єктивним. Таким чином наявні докази є достатніми для прийняття вироку, коли у судді, присяжного після їх оцінки, керуючись своїм внутрішнім переконанням та совістю, на предмет належності, допустимості та достовірності не залишилося розумних сумнівів у винуватості особи (в існуванні певного факту).

Варто зазначити, що вимоги щодо “розумності” мали місце в працях радянських дослідників внутрішнього переконання. Так наприклад М. С. Строгович вказує, що внутрішнє переконання є *розумною впевненістю* радянських суддів у вірності їх висновків по справі, що була досягнута ретельним та всебічним дослідженням обставин справи, що витікають з твердо встановлених та достовірних обставин справи. Судове переконання позбавлене всякої ірраціональності, це не інтуїція та не є несвідомим почуттям, а тверде переконання суддів у винуватості чи невинуватості обвинуваченого, що ґрунтується на тому, що саме цей висновок – та лише він – витікає з обставин справи, а усі інші можливі рішення відкинуті як такі, що знаходяться у протиріччі з обставинами справи та не відповідають дійсності [2, с. 337].

Таким чином автор не вбачає неспроможності співіснування двох критеріїв оцінки достатності, як це вбачається деякими авторами, які протипоставляють суб’єктивний критерій (стандарт доказування) – “внутрішнє переконання”, та об’єктивний – “поза розумним сумнівом”.

Розумність, як критерій достатності, повинен встановлюватися з огляду на практику в її широкому розумінні, яка включає судову практику розгляду конкретних злочинів та вироблених рекомендацій, що містяться в узагальненнях судової практики вищих судових установ, так і, вироблена криміналістикою на основі наукових положень інших

наук, методика розслідування, яка містить обов'язкові елементи, що підлягають доказуванню, які характерні для окремих видів злочинів; також до практики слід віднести, власне, досвід конкретного СПР та нормальний стан речей.

Список використаної літератури:

1. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки : Указ Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015. Верховна Рада України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>
2. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса: Основные положения науки советского уголовного процесса. Т. 1 / М. С. Строгович — М.: Наука, 1968. — 470 с.

ДИДИЧ О. Ю.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри кримінального процесу

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРИНЦИПІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

З'ясування сутності поняття принципів кримінального процесу не можливе без розгляду характерних ознак, притаманних їм. У цій сфері багато аспектів залишається дискусійним.

Засади кримінального судочинства повинні відповідати реаліям сьогодення, тим моральним, соціально-економічним, політичним, ідеологічним, культурним умовами розвитку суспільства, що панують у державі. На даному етапі розвитку суспільство дійшло до реальної необхідності більш досконалого урегулювання суспільних відносин, що виникають з моменту внесення відомостей до єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчуючи виконанням судових рішень. Це підкреслює соціальну обумовленість принципів кримінального процесу. Право має моральну основу, певну етичну спрямованість, тому для точного дотримання та виконання законів необхідно правильно розуміти та реалізувати їх моральний зміст. Взаємодія правових і моральних норм — це трансформація моральних обов'язків в праві. Дефініції категорій моралі та вимоги закону дуже схожі між собою, нерідко одне явище розчиняється в іншому, що унеможливує їх розрізнення, але в цьому не має великої потреби, оскільки головне, щоб закон відповідав вимогам моралі.